

שליחות לדבר עבירה / :

תוכן:

תמצית הסוגיא
ההבדל בין התירוצים
בטעם הדין
האם חייב לצאת ידי שמים
פסיקת הלכה
קשר מהותי לפני עיור
לפני עיור באיסור דרבנן
פסיקת הלכה בלפני עיור
סיכום

תמצית הסוגיא

למען הסדר הטוב, נחלק את דברי הגמרא לשלושה חלקים:

- א. מחלוקת אם קנין חצר הוא משום ידה או משום שליחות - האם קטנה מתגרשת בחצר.
- ב. אם חצר קונה מתורת שליחות, כיצד יתכן שתקנה גנבה לגנב, הרי אין שליח לדבר עבירה.
- ג. תרוצי הגמרא בהגדרה המבררת מתי נאמר הכלל: "אין שליח לדבר עבירה", וההבדלים בניהם.

ההבדל בין התירוצים

הגמרא מביאה שני הבדלים מעשיים בין התירוצים: א. כהן שאמר לישראל צא וקדש לי אישה גרושה. ב. איש שאמר לאישה הקיפי את ראש הקטן. באופנים הללו: לדעת רבינא - כיוון שאין הישראל והאישה בני חיוב - לכן יתחייב המשלח, ואילו לדעת רב סמא - כיוון שיש להם בחירה חופשית - המשלח פטור. אם כן, הגמרא מצאה אופניים בהם השליח פטור ממעשה העבירה, אבל נותר בעל בחירה חופשית בנוגע לביצוע הטכני של המעשה. ויש לשאול מספר שאלות:

1. מדוע הגמרא הביאה דווקא את המקרים האלו, מה מאפיין אותם?
 2. מדוע הגמרא האריכה בפירוט שני מקרים כאשר שניהם מציינים עקרון זהה.
 3. שאלו הראשונים בפרטי המקרים:
- א. לגבי ההבדל הראשון - מדוע הוזכר שהשליח הוא ישראל, הרי אף באופן שהשליח כהן ניכר ההבדל בין התירוצים, שכן יש לו בחירה חופשית ואינו מחויב בנוגע לקידושי המשלח. ואף אם ההגדרה לבר חיוב נמדדת לפי איסור לפני עיור, עדיין קיים שוויון בין שליח כהן לישראל.
- ב. לגבי ההבדל השני - מדוע ציינה הגמרא שהניקף קטן, לכאורה אף כשהניקף גדול ניכר ההבדל בין התירוצים.

והתירוצים הם:

1. המהר"י אבוהב (הובא בשטמ"ק) מבאר שהגמרא באה לחדש במקרים אלו, שהמדד לבר חיוב הוא ביחס למחויבות השליח כלפי עצמו ולא כלפי הזולת, ולכן נאמר כהן שאמר לישראל - ללמדנו למרות שעבר הישראל על לפני עיור, אין דין זה מגדירו כבר חיוב - ולכן השליחות תתקיים.

2. האור שמח (אישות ג, יז) מבחין בין שני ההבדלים: 1. עוסק בקידושין אשר מצווה זו כוללת שני חלקים: מעשה הקידושין וחלות המעשה, כך שללא השליחות חלות הקידושין לא תתייחס למשלח, וזהו חסרון מהותי ביישום המצווה. 2. עוסק בהקפת הראש בו נדרש מעשה בלבד. ממילא מתבאר שיש כאן חידוש ייחודי בכל מקרה ומקרה, הראשון מלמדנו שלחלות העבירה אין שליחות, והשני מרחיב שאפילו בעבירות שדי בהם בפעולה גרידא - אין לייחסה למשלח.

3. א. לגבי ההבדל הראשון - שלשה כיוונים מאפיינים את התירוצים: 1. ההגדרה לבר חיוב נקבעת ביחס לשליח עצמו - וכיוון שהכהן יתחייב אם יקדשה לעצמו, נחשב למחויב בדבר, בשונה מישראל שאינו מחויב כלפי עצמו בנשוא גרושה, לכן אינו בר חיוב (תוספות רבינו פרץ, תוספות, מהר"י אבוהב לעיל). התוספות רא"ש מזדהה עם הכיוון, אך מבארו מסברה שונה: אם השליח הוא כהן - כיוון שאף הוא בקי ורגיל באיסורים הללו, סבר המשלח שלא ישמע לדבריו, ממילא האופן היחיד בו השליח לא מחויב הוא בישראל. 2. ההגדרה של בר חיוב נמדדת בעברות שאסורות על השליח ביחס למשלח באופן פרטי, בשונה מלפני עיור שכל מהותו הוא לאו כללי. כך שאין הבדל מהותי בין אם השליח ישראל או כהן בשניהם התורה לא אסרה לקדש אישה גרושה למען כהן אחר. ומפני ששכיח יותר שימצא שליח ישראל נאמר ישראל (רמב"ן, רשב"א, ר"ן).

מוסיף הרמב"ן כוון נוסף - בשביל העצמת החידוש נאמר ישראל, שלא רק כהן המחויב ביחס לעצמו חייב, אלא אפילו ישראל שאינו מחויב ביחס לעצמו, נחשב בר חיובא ופטור המשלח. 3. הריטב"א מזדהה אם כך שאין הבדל מהותי בין הישראל לכהן, אולם הוא מרחיב שהגדרת בר חיוב כוללת את איסור לפני עיור, אך אצלנו לא קיים לאו זה, מכיוון שהיה ביכולתו של המשלח להגיע לאיסור בעצמו - ואז אין לפני עיור (ע"ז ו:).

ב. לגבי ההבדל השני - התקשו הראשונים מדוע נאמר שהניקף קטן. יש שביארו (רש"י, תוספות והרמב"ן) שגדול לא יסכים להקיא את עצמו, לכן מבחינה טכנית המקרה פחות מציאותי. אולם הראשונים הספרדים (רמב"ן, רשב"א ור"ן) נקטו שכיוון שבגדול ההקפה תתבצע אך ורק בהסכמתו, המשלח יפטור לכו"ע. דהיינו, כאשר ישנה שותפות של דעה נוספת הקרובה יותר למעשה העבירה, נבחר להעניק לה את מלוא האחריות בעניין.

בטעם הדין

הגמרא בקידושין (מב:) מבארת שהטעם להפקעת השליחות בענייני עבירה הוא: דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים, ונחלקו האחרונים בביאור סברה זו, הסמ"ע (ח"מ קפב, ב) ביאר שמכיוון שהמעשה אסור יכול המשלח לטעון שלא היה על השליח להישמע לציוויו בפני הצו האלוקי, וכן מובא בבעלי התוספות (תוס' ב"ק נו. ד"ה אלא, תוס' שאנץ בשטמ"ק ותוס' רא"ש ב"מ י:).

ואילו הגרע"א (ב"מ י:) והפנ"י (קידושין מב:) ביארו, שאין זאת רק עילה בה יוכל המשלח להיפטור, אלא זאת קביעה, כיוון שהשליחות היא בענייני עבירה, בטלה השליחות מעיקרא משום דברי הרב (כעין זה מבאר הרא"ש (גיטין א, ג) את הטעם לכלל הידוע - תופס לבע"ח כשחב לאחרים לא קנה, גם כשתפס ע"י שליח - היות והשליח חב לאחרים אין לו יכולת לייצג את המשלח בעניין, וכן כתב הערוך השולחן (ח"מ קפב, יב). במילים אחרות, יש כאן מחלוקת האם דברי הרב זאת אפשרות ייחודית של המשלח להסיר מעליו את האחריות, או שזהו טעם גורף בו ביטלה התורה את השליחות מיסודה.

הנפק"מ בין הביאורים כאשר אין סברה שלא ישמע לו השליח, כגון אם השליח הוא ישראל מומר, לסברת הסמ"ע - יתחייב המשלח, ואילו לרע"א - יתחייב השליח.

ניתן לבאר שמחלוקתם של רבינא ורב סמא תלויה בטעם הדין:

רבינא סובר שמעגל האחריות של האדם מצומצם למחויבויות השייכות לאורחות חייו ושגרתו האישית, ונדרש ממנו לשקול בכף המאזניים ולהעדיף את מחויבותו הרוחנית - דברי הרב - על פני דברי השליח - התלמיד, עד כדי כך שיאמר הסמ"ע שהמשלח יכול לצפות מהשליח שלא ישמע לו.

לעומתו סובר רב סמא, שהטעם לביטול השליחות אינו משום דברי הרב, אלא שדיני שליחות לא נאמרו כלל בענייני עבירה, בכדי שלא יתרגל השליח לביצוע הטכני של העבירה, וכדי להדגיש את חומר האיסור - ביטול חכמים את דין שליחות, ולכן המעגל רחב יותר וכל עוד יש לו בחירה חופשית דהיינו שקול דעת לקבלת החלטות - נושא הוא בעול מעשה העבירה.

הריטב"א (ד"ה אמר) מביא בשם רבותיו, שאין מחלוקת בין רבינא לרב סמא, אלא כל אחד הדגיש טעם שונה מחברו לדין אין שליח לדבר עבירה. לפי דברינו מתבאר, שאכן כל אמורא מדגיש טעם שונה, רבינא מדגיש את המחויבות לדברי הרב, ואילו רב סמא מדגיש את בחירתו האישית. והכוונה של הגמרא בשאלת מאי בינייהו היא, מה הוסיף הטעם של רב סמא על רבינא.

הגדרת העבירה

הפנ"י (תשובה י"ד סימן ג) שואל לדעת רבינא שבאופן בו השליח לא מחויב השליחות קיימת, מדוע הוצרכו חז"ל לאסור אמירה לגוי בשבת, הרי כיוון שאין הגוי בר חיוב, א"כ מעשה העבירה שלו מתייחס ליהודי המשלח מדין שליח לדבר עבירה.

הבית מאיר (אה"ע ס"ח ה) תירץ שיש לחלק בין עברות שבעצמם מתועבות לפני ה', כגון סירוס וחסימה, לבין מלאכות שבת שאין כל תיעוב בעשייתם, אלא שהתורה אסרה את העיסוק והטרחה שלנו בהם בשבת. ממילא לא ניתן לכנות את איסורי שבת בתור עברות, ולייחס בעשייתם איסור למשלח.

כעין זה הביא המחנה אפרים (הלכות שותפים ושלוחין ס"ט ט) בשם הירושלמי, המחלק בין מצה גזולה - הפגם הוא במצה עצמה, לכן האוכלה לא יצא ידי חובתו, בשונה מקורע על מתו בשבת, שאין איסור שהבגד יקרע, אלא שהאדם ימנע מלקרוע, ממילא יצא ידי חובת קריעה.

האם חייב לצאת ידי שמים

נחלקו רבותינו, האם חייב המשלח לדבר עבירה בדיני שמים.

הגמרא (ב"ק נז.) מונה ארבעה דברים שהעושה אותם חייב רק בדיני שמים, ואחד מהם הוא: השוכר עדי שקר להוציא ממון לטובת חברו. התוספות (ר"ה אלא) מדייקים שדווקא בשוכר הדין כך, אבל הממנה עדי שקר בדיבור בלבד - פטור אף מדיני שמים, וכן כתב המאירי (ב"ק נט: ד"ה שלח).

ושתי ראיות לדבריהם: 1. מסברה - כיוון שביישום של השליחות אין לשליח שום רווח, אין אדם חוטא ולא לו, ולכן המשלח היה סבור שלא ישמע לו. 2. המשנה (ב"ק נט:) אומרת: "השולח את הבעירה ביד חש"ו - פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, שלח ביד פקח - הפקח חייב". משמע שרק ברישא חייב בדיני שמים, אבל בסיפא - השולח פטור גם מדיני שמים.

הש"ך דחה ראיה זאת, שאמנם המשלח פטור, אבל אין זה מפני שאין שליחות לדבר עבירה בדיני שמים, אלא מכיוון שהפיקח כבר משלם, אין טעם לחייב את המשלח בתשלום פעם נוספת, שהרי הניזק קיבל את פיצוייו.

ומה שנאמר שוכר זהו אורחא דמילתא - כיוון שאם לא שכרם מסתמא לא ישמעו לו שאין להם רווח בדבר ואין אדם חוטא ולא לו, אבל ישנה שליחות בענייני עבירה לחייב בדיני שמים. הרמב"ם (רוצח ב, ב) כתב: "אבל השוכר הורג להרוג את חברו או ששלח עבדיו והרגו.. וחייב מיתה לשמים ואין בהם מיתת בית דין". המשנה למלך מדייק בשם הריטב"א שדווקא בעבדיו חייב, הואיל והם שכורים למלאכתו - לכן נעשה המשלח שותף אקטיבי לעבירה במעשה השכירות, אבל בדיבור בלבד פטור מדיני שמים. לפי ביאור זה הרמב"ם מסכים לתוספות וסיעתו.

אולם הש"ך (ח"מ לב, ג) והט"ז (ח"מ קס, יא) טוענים שחייב לצאת ידי שמים.

נביא ראיות לשני הצדדים:

1. הגמרא (קידושין מג.) מציגה מחלוקת בין ת"ק לשמאי הזקן אם שלח לד"ע חייב. והגמרא מסיקה: לשתיהן הדעות חייב המשלח בדיני שמים, אלא שנחלקו מהי רמת החיוב: ת"ק - דינא רבה ולשמאי - דינא זוטא. התומכים מגדיר: דינא רבה - נענש כדין עושה המעשה, כדברי נתן הנביא לדוד: "ואותו הרגת בחרב בני עמון", ואילו דינא זוטא - עונש שאמור להביע חרטה סמלית על המעשה - כגורם ולא כעושה המעשה. בכך הוא מיישב את שיטת התוספות, שאף הם מחייבים בדיני שמים, אולם ברמה הנמוכה בלבד, וכיוון שתשלום על עדות שקר = דינא רבה, אין לחייב בו את המשלח.

2. הגמרא (סנהדרין כט.) אומרת: "מניין שאין טוענים למסית - מנחש הקדמוני (שהסיתם לע"ז והייתם כאלוהים שטמ"ק שם), שה' יכל לטעון להצלחתו - דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים ולא טען, ללמדך שאין טוענים למסית. אם כן רואים שאע"פ שדנו אותו בדיני שמים אין שליחות לדבר עבירה, שהרי ה' יכל לטעון בשבילו את הטעם הפוסט בשליחות לדבר עבירה - דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים. המשל"מ תירץ בשם הרב חיים קמחי, מכוון שהאכילה מעץ הדעת היא עבירה המשתייכת להנאה גשמית, לא מצינו זה נהנה וזה מתחייב (קידושין מג.).

פסיקת ההלכה

ראשונים רבים (רמב"ן, ריטב"א, רא"ש, ר"ן ונמוקי יוסף בשם הרמ"ה) גרסו: 'רב סמא בר רקתא קמיה דרבינא משמיה דרב אויא אמר', וביארו שדברי רב סמא נאמרו בנוכחותו ובהסכמתו של רבינא, וממילא יש לפסוק כרב סמא, שכל עוד יש בחירה חופשית לשליח המשלח פטור. הוסיף הש"ך (קפב, א) שאף הגרסה שלפנינו התכוונה לכך, אלא שקצרה בלשונה, והפליג בנכונות גרסת ראשונים אלו, לפי שמצא בקלף ישן נושן כמותה. אולם המאירי (בבא מציעא י:) פוסק כרבינא הסובר שכבר באופן שאינו בר חיוב - חייב המשלח, וכן פסק הרמ"א (קפב) וביאר בספרו דרכי משה שכן עולה מדברי המרדכי וההגהות מימונית, שהביאו בהתחלתם דבריהם את דברי רבינא. וכן העלה הגר"א בהגהותיו על הרא"ש (סימן ל).

אולם הש"ך (שם) דחה ראיה זו, והסביר שכוונת הראשונים בהבאת דברי רבינא היא: ציטוט מהגמרא ללא הבעת עמדה אישית.

בנוסף לדחייה זו, הוכיח הש"ך שדעת רוב הראשונים כרב סמא, וכן סובר רבנו ירוחם (נתיב כח), אע"פ שכתב: "אין שליחות לדבר עבירה להתחייב שלוחו - אלא חצר כגון גבי גנב, כי דווקא כשהשליח בר חיובא פטור שולח, אבל חצר שאינו בר חיובא מחייב שולחו" ומשמע שפסק כרבינא, טוען הש"ך שזאת טעות סופר, ויש לגרוס אי בעי עבד, ונימוקו עמו שהרי רבנו ירוחם מזדהה עם פסקי הרא"ש במקרים רבים, ולא יתכן שיחלוק עליו מבלי להתייחס לשיטתו. ועוד מהתחלת דבריו נראה שפוסק כרב סמא, היות ורק לדעתו מצטמצמת השליחות לחצר בלבד, שכן לרבינא השליחות מתקיימת אף כשאינו בר חיוב. משלל ראיות אלו מסיק הש"ך שיש לפסוק כרב סמא.

קשר מהותי ללפני עיור

קיים קשר הדוק בין סוגית שלד"ע לאיסור לפני עיור, נביא לכך מספר דוגמאות:

- רב סמא מרחיב את מעגל האחריות אף לעבירות ששייכות רק לזולת, הדבר מקביל לאיסור לפני עיור שכל מהותו הוא שמירה מהכשלת הזולת. ולשיטת הריטב"א המבאר שאיסור לפני עיור מגדיר את השליח בר חיוב - הדברים נכונים אף לדעת רבינא.
- בשני דינים אלו קיימת הקבלה כאשר האיסור מדרבנן, שהרי יש הסוברים שיש שליחות בעבירה דרבנן, וכן יש אומרים שכל איסור שמקורו מדרבנן אין בו משום לפני עיור, כפי שנבאר לקמן.
- נחלקו האחרונים האם יש שליחות בעבירה מדרבנן.
- המשנה למלך (רוצח ב, ב) סובר שאין שליחות לדבר עבירה אף בדרבנן. ומקורו מדברי רש"י (ב"ק נג. ד"ה נפל) שבאיסור מקלקל אין שליחות לדבר עבירה אף שהאיסור לקלקל הוא מדרבנן.
- מאידך, משמע מהריטב"א שיש שליחות לעבירה מדרבנן. שהרי כפי שראינו לעיל, לשיטתו בר חיוב כולל את איסור לפני עיור, אלא שאצלנו מדובר שיכול המשלח לקדשה בעצמו - לכן אין איסור לפני עיור. והרי גם באופן בו הנכשל יכול לעבור על העבירה בכוחות עצמו - קיים איסור להכשילו מדרבנן, לכן כתבו (אוצר מפרשי התלמוד) שלשיטתו יש שליח באיסור דרבנן.
- וכן הוכיח רבי לייב (בית מאיר לה, א) שיש שליחות לעבירה מדרבנן, והסכים עמו אביו הבית מאיר, וכן פסק בשו"ת טור האבן (סימן לה).

לפני עיור באיסור דרבנן

נאמר בתורה (ויקרא יט, יד): "ולפני עיור לא תתן מכשול ויראת מאלקיך אני ד'". פשוטו של מקרא עוסק ביעוץ עצה לחבר שאינה הוגנת ומועילה לו. אולם רבותינו (ב"מ ה, ע"ז ו: ועוד) הרחיבו את האיסור גם לענייני עבירה, שאף הנותן לחברו מאכל אסור או מטעה אותו בענייני הלכה - עובר בלאו זה. כך מבואר בבריתא (ע"ז ו:): "אמר רבי נתן: מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח, שנאמר לפני עיור לא תתן מכשול", וכן מפורש בתורת כוהנים (פרשה ב' פג): "ולפני עיור לא תתן מכשול - לפני סומא בדבר, בא ואמר לך בת איש פלוני מה היא לכהונה? אל תאמר לו כשרה, והיא אינה אלא פסולה". הוא נוטל ממך עצה - אל תתן לו עצה שאינה הוגנת.

דעות הראשונים הסוברים שיש לפני עיור בדרבנן

כפי שהובא לעיל, הראשונים התחבטו מדוע ישראל שמקדש גרושה לכהן אינו בר חיוב בעניין, הרי הוא מצווה בלאו של לפני עיור. מעצם השאלה הוכיחו האחרונים (שו"ת תורת חסד מלובלין סימן ה, וכן הובא בשו"ת מהרי"א אסאד אור"ח סימן ד בשם בן המחבר) שדין לפני עיור נהוג גם באיסורי דרבנן. שהרי תוספות דנים בדעת רבא (קידושין עח.) הסובר שאין מלקות בקידושי גרושה בלבד, אלא בביתא הכהן - א"כ בקדושי השליח עובר הכהן - איסור מדרבנן בלבד, ואע"פ כן התקשו מדוע איסור לפני עיור לא יהפוך את השליח לבר חיוב.

ביאורם עולה בקנה אחד עם דעת התוספות במקום אחר (ע"ז כב. ד"ה ותיפוק ליה):

"ומכאן יש להביא ראיה למה שפירש ר"ת: דשיך למימר לפני עיור אף במידי דלית ביה איסורא אלא דרבנן, דהא מלאכה דחול המועד אינה אסורה אלא מדרבנן, כדפירש ר"ת בחגיגה (דף יח.), וראיה נמי מדלעיל (טו:): דאיסור למכור לישראל החשוד למכור לעובדי כוכבים - אע"ג דליכא איסורא אלא דרבנן".

הגמרא (שם) מביאה ברייתא שאוסרת להשכיר שדה לכותי בחול המועד, כיוון שמסתבר שהכותי יעשה בה מלאכה בחוה"מ והשדה נקראת על שם היהודי - הדבר יגרום לחילול ה'. שואלת הגמרא: מדוע הברייתא לא נימקה את האיסור מטעם הרבה יותר פשוט, והוא: לפני עיור.

תוספות מתבססים על שיטת רבינו תם (חגיגה יח. ד"ה בחולו) הסובר שאיסור עשיית מלאכה בחול המועד הוא מדרבנן, ואע"פ כן הגמרא ייחסה לעניין את איסור לפני עיור.

מאידך, המנחת חינוך (קובץ המנחה סימן רלב) החמיר יותר וכתב: מכשיל חברו באיסור דרבנן - עובר על לפני עיור מהתורה, שזה לא גרע מיעוץ עצה רעה שהיא בכלל לפני עיור לא תתן מכשול. וכן משמע מדברי הרא"ש (ב"מ ה, מב).

מאידך, הרמב"ן (הובא בר"ן ע"ז כב.) כותב שאין לפני עיור באיסור דרבנן. וכן כתב הריטב"א (מו"ק ב. ד"ה והא) לגבי מלאכת חוה"מ:

"ואמרין נמי בפרק קמא דע"ז (כא): "לא ישכיר אדם שדהו לגוי, מפני שנקראת על שמו, שעושה בה מלאכה בחולו של מועד, והוינן בה (כב.) ותיפוק ליה משום - ולפני עיור לא תתן מכשול. ולא מצינו בשום מקום בדברים של דבריהם שאסור מפני חשש זה".

אולם בב"מ הקשה הריטב"א את קושית התוספות - משמע שיש לפני עיור באיסורי דרבנן. לכן מתרץ התורת חסד - שאיסורי קידושין וריבית מוגדרים: ספי ליה בידיים - מכניס דבר איסור לפיו, שהרי ברגע הקידושין עובר הכהן על איסור לא יקח, וזה אסור אף בדרבנן. בשונה מלפני עיור, בו המכשיל רק מזמין את העבירה לפניו, והדבר עוד נתון בבחירתו החופשית של הנכשל.

פסיקת הלכה בלפני עיור

הרב עובדיה (חזון עובדיה הלכות ארבע תעניות עמודים רג - רז) נשאל: האם בעל מסעדה יכול לפתוח את חנותו ולמכור בשר בשבוע שחל בו תשעה באב.

והרי איסור אכילת בשר אינו דין בתלמוד אלא מנהג שקיבלו עליהם עם ישראל כמבואר בשו"ת הרשב"א (ח"א סימן שו) וא"כ אם לפני עיור מותר בדרבנן כ"ש במקום מנהג.

והביא שתי נקודות מרכזיות להתיר:

1. כיוון שהלקוח יכול להשיג בשר במסעדה אחרת, אם כן בעל המסעדה אינו גורם הכרחי להגיע לעבירה, ודומה למה שאמרו חז"ל שהגדרת לפני עיור מהתורה מתקיימת (ע"ז 111:) דווקא כשעומד בשני עברי הנהר - ולא יכול להגיע לאיסור בצורה עצמאית, אבל כשיכול להגיע - אין לפני עיור אלא מדרבנן. לכן בעניין איסור אכילת בשר ויין כיוון שמקורו הוא ממנהג בלבד כמבואר לעיל, כאשר הלקוח יכול להגיע לעבירה בעצמו - מותר לכתחילה.

2. הראשונים (תוספות (שבת ג. ד"ה בבא) ורא"ש (סימן א)) כתבו, שאף כשאין איסור לפני עיור - יש לאסור משום מסייע ידי עוברי עבירה, לכאורה גם בעניינו שייך דין מסייע. אמנם כתבו האחרונים שאין איסור מסייע קיים - אלא בעבירה שמקורה מהתורה, ולא באיסור מדרבנן.

וכן פסק בשו"ת תורת חסד לבעל מסעדה שמאכיל לחם לסועדים שאינם מברכים ברכה ראשונה ואחרונה, וכן פסק בשו"ת יהודה יעלה אסאד (או"ח סימן ד).

סיכום

חז"ל קבעו שאין שליחות לדבר עבירה, משום שעל השליח היה לשמוע לדבר ה'. בהגיון שטמון בכך ראינו שני כיוונים: 1. זה טיעון נקודתי בו המשלח יכול להשתמש ולהשטמ מאחריותו (סבור שלא ישמע לו) במעשה

העבירה. 2. זה טיעון כללי, לפי חוקי התורה בטלה השליחות בענייני עבירה. נפק"מ בישראל מומר. נחלקו הראשונים והאחרונים, האם אין שליחות לד"ע זהו עיקר הדין, אבל מן הראוי שהמשלח יישא בעול מעשה העבירה, לצאת ידי שמים, או שאף בדיני שמים פטרוהו.

העקרון שמגדיר מתי בטלה השליחות, נתון במחלוקת בין רבינא - בר חיוב, לבין רב סמא - בחירה חופשית. בדעת רבינא שאלנו מה מגדיר אותי לבר חיוב: תוס' - ביחס לעצמו, רשב"א - בייחס לזולת, חוץ מלפני עיור שכל מהותו הוא לאו כללי, ריטב"א - אף איסור לפני עיור מגדיר את השליח בר חיוב.

אמנם להלכה, רוב הראשונים נקטו כטעמו של רב סמא, וכן פסק השו"ע (קפב), ואף הרמ"א שהביא את טעמו של רבינא, חלק עליו הש"ך וכתב שיש לפסוק כרב סמא.

חשוב להדגיש, גם לרב סמא באופנים בהם נשללה מהשליח בחירה החופשית - ישנה שליחות לדבר עבירה. כגון: אנסו אותו או שלא ידע שיש עבירה במעשה זה, וכן בשוגג יש ראשונים שפטרו אותו. הרד"ק (שמואל ב יב, ט) אף מוסיף ששליח הפועל מתוך ציוויו של המלך - נשללה ממנו הבחירה. וממילא באופנים הללו ישנה שליחות אף לדבר עבירה.

אחר כך קישרנו בין סוגייתנו לסוגיית לפני עיור, והצגנו מחלוקת ראשונים לעניין לפני עיור באיסורי דרבנן.